

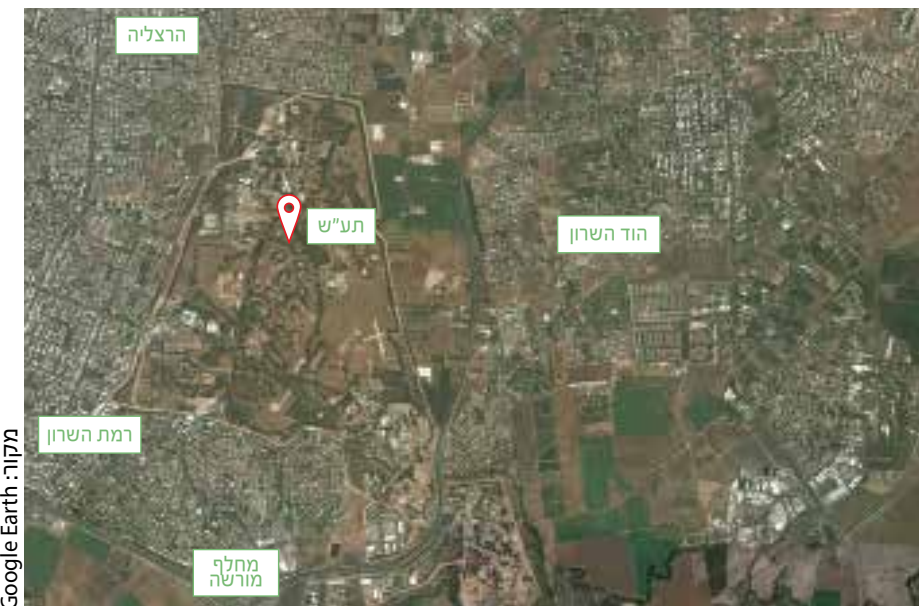
המאבק לשמירת יער תע"ש השרון כריאה ירוקה ופארק מטרופוליני מרכזי של גוש דן

כתבו: שוקה רווק, ישראל כספי

"כאשר ייעלמו כל היערות
יישאר לאדם רק אילן
היוחסין שלו לבכות עליו".

אלברט איינשטיין

פארק יער תע"ש רמת השרון, הכולל בתוכו מתקני תעשייה ביטחונית, הוקם ניטע בתחילת שנות ה־50 על שטח של כ־5,000 דונם. לצד מבני התעשייה, בשטחים פתוחים, ניטע יער של עצי איקליפטוס המקור. במהלך 60 השנים האחרונות התפתח בשטח עוטף המתקנים יער עצי איקליפטוס אדירי גזע וגבוהי צמרת המכסים שטח נרחב. סודיות המתחם והגדר הביטחונית שסביבו העלימו מעין הציבור את יער האיקליפטוסים, ואת הפוטנציאל הקיים בשטח לריאה ירוקה איכותית בלב הגוש העירוני הצומח.

מקור: Google Earth

לפני כ־22 שנה נולד הרעיון להעביר את מתקני תע"ש לנגב. במקביל הטילו מוסדות התכנון על משרדו של האדריכל טומי לייטסדורף לערוך תכנית בינוי עירוני על השטח המתפנה. רעיון התכנית הגיע לאוזניהם של פרופ' דן איזיקוביץ (בוטנאי בכיר) ופרופ' יורם יום טוב (זואולוג בכיר), מאוניברסיטת תל אביב.

הם פרסמו מאמר בעיתון הארץ ב־7.9.1974 תחת הכותרת "הסנטרל פארק של גוש דן".

במקביל פנו אל השר לאיכות הסביבה באותם ימים, יוסי שריד, שתמך באופן מוחלט בהצעתם לשמור על שטח תע"ש והציע להגיש תכנית "פארק מטרופוליני". לרוע המזל יוסי שריד התפטר ממשרדו, והתכנית נגנזה.

במקום זאת התחיל משרד הפנים לפני 20 שנה לתכנן את פינוי מפעלי תע"ש לנגב והקמת בנייני מגורים בשטח, כשמספר יחידות הדיוור קופץ משלב לשלב, מ־8,000 ועד ל־23,700 בתכנית שהופקדה בקיץ 2012, כשכיום כבר מדברים על 40,000־50,000 יחידות דיור.

רק דבר אחד נעלם מעיני המתכננים – שבמקום נמצאת הריאה הירוקה הגדולה ביותר במישור החוף, יער איקליפטוסים עצום שבו למעלה מ־30,000 עצים בני 60 שנה ויותר, בגובה 15 מ'. על פי סקר צומח מדגמי שעשה ד"ר רון פרומקין בשנים 2008־2007 נמנו באזור 373 מיני צמחים שונים, בהם 27 צמחים מוגנים, ש־20 מהם מוגדרים כ"צמחים אדומים" – הנמצאים בסכנת הכחדה, חלקם אנדמיים למישור החוף, כגון אזוביון דגול ותלתן דגול.

בסביבה מוגנת זו מתקיימות גם אוכלוסיות של יונקים החיים להם בשלווה: תנים, שועלים, קיפודים ודרבנים. בדעתנו להציע להכניס לשטח גם פרטים של צבי ארץ־ישראלי. ועוד ראוי להוסיף שהריכוז העצום של איקליפטוס המקור הוא "שטח מרעה" מעולה לדבורי הדבש וחרקים מאביקים אחרים.

עובדה זו נעלמה, כנראה, גם מעיניהם של מתכנני תמ"א 22 – תכנית המתאר הארצית של היערות בישראל, ואפילו הם לא הבחינו ביער העצום שהשתרע כל השנים מעבר לגדרות תע"ש ממערב לכביש 4 ועד להרצליה ורמת השרון.

עם הפקדת התכנית הוגשו קרוב ל־1,000 התנגדויות, כולל מטעם הגופים הירוקים החברה להגנת הטבע (חל"ט), עמותת אדם טבע ודין (אד"ט), ורשות הטבע והגנים (רט"ג), אלא ששום גורם לא חשב להתנגד לתכנית כולה, ולדרוש את שמירת כל שטח התכנית כריאה ירוקה ופארק מטרופוליני. כדי לייצג את קו המחשבה הפשוט הזה הוקמה עמותת ריב"ה (ריאה ירוקה ברמת השרון).

עם גיבוש המחשבה להקים גוף ציבורי התנדבותי שיפעל לשמירה על השטח ויגיש התנגדות לתכנית, התברר שיש שתי סוגיות מרכזיות שמצריכות מתן מענה:

1. שטח מפעלי תע"ש מזההם בזיהום קרקע קשה ביותר, לאור הפעילות התעשייתית שנעשתה בו במשך שנים רבות בעבר.

1. שטח תע"ש מכוסה בכ־30,000 עצי איקליפטוס המקור, שניטעו במקום לפני 60 שנה. כך התקבל שטח זה כפארק עירוני, שיקלול גם את הצומח האופייני לגבעות חמרה וכורכר.
2. אזוביון דגול, "צמח דגל" של בתי גידול חמרה וכורכר שנכחד בכל המקומות שכוסו "שמלת בטון ומלט" או הפכו שטחים חקלאיים.
3. הנעים סביב משוועות לירוק הירוק הזה, ולמקום פתוח ללכת בו לאבוד.

צילום: naturahezafraque

2. מצוקת הדיור, והצורך האמתי בתוספת בנייה משמעותית במרכז הארץ, העמידו סימן שאלה בנוגע ליכולת להתנגד לתכנית המוצעת, שמספקת מענה חלקי לבעיה.

בעניין סוגיית הזיהום התברר שתושבי רמת השרון הקימו את עמותת אחל"ה (איכות חיים לתושבי השרון), והקימו קול זעקה על בעיות זיהום רעלים בקרקע, המזהמים את בארות המים שבשטחם בקצב הולך וגובר, ועל כך שלא נעשה סקר קרקע מקיף וכולל. היה ברור כי עמותת ריב"ה תתמוך בצורך בבדיקת הקרקע.

בנושא הצורך בבנייה, התברר כבר אז שבדוח טרכטנברג מצוינים כבר מתחמים לבנייה במישור החוף בהיקף של 165,000 יחידות דיור, ובהמשך, בשנים האחרונות, נעשו מחקרים שהציגו מלאי של קרקע זמינה לבנייה במרכז הארץ בהיקף של 300,000 יחידות דיור במחוזות תל אביב והמרכז. לפיכך ברור שהטיעון של הממשלה שיש צורך לבנות דווקא בשטח מתחם תע"ש הוא טיעון פופוליסטי שנועד לקנות תמיכה בתכנית ההרסנית שמקדמת המדינה, לאור טעות שעשתה ואינה מסוגלת לחזור בה.

תושבי הרצליה ששמעו על התכנית עלו על גגות גבוהים בעיר, ונדהמו לגלות שטח ירוק שבו יער אדיר של 30,000 עצי איקליפטוס ותיקים, על סף ביתם (שטח שהיה סגור בפני אזרחי המדינה כל עוד התקיימו במקום מפעלי תע"ש), בתוך מרחב גוש דן, ובסמיכות לשש ערים גדולות – הרצליה, רעננה, כפר סבא, הוד השרון, פתח תקווה ורמת השרון, שבהן גרים כבר כיום יותר מחצי מיליון תושבים. היה ברור שחייבים לצאת למאבק ולהציל את הריאה הירוקה המדהימה שנסתרת מעיני כלל תושבי המדינה, ולא ידועה אף למתכנני מינהל התכנון.

התושבים הזדרזו והתאגדו לעמותה ציבורית ארצית התנדבותית רבת היקף, הכוללת תושבים מקומיים ואנשי ציבור מכל רחבי הארץ ובהם: אקדמאים, שופטים, וקצינים בכירים במילואים, כשבין הבולטים בחבריה השופטים מאיר שמגר, אליהו וינוגרד, הסופרים א.ב.יהושע ואייל מגד, פרופסורים רבים ובהם ישראל אומן – חתן פרס נובל, אסא כשר, אמוץ זהבי (חתן פרס ישראל לשמירת הטבע – מקים החל"ט יחד עם חברו עזריה אלון ז"ל, שהיה חבר בעמותה עד יום מותו), אבי שמידע, ארנון סופר, והאלופים במיל' עמוס חורב, גיורא איילנד, מנדי אור, יורם יאיר (יה יה), וגרשון הכהן.

העמותה נקראת ריב"ה, והיא קוראת לשמור על יער תע"ש, לבטל את התכנית שהפקידה הממשלה, לשמור על כל שטח התכנית כריאה ירוקה ופארק מטרופוליני, ולחדש את יער אלון התבור, הוא יער השרון התנ"כי שכיסה את השטח אלפי שנים, מתקופת התנ"ך ועד לכריתתו על ידי הטורקים להסקת קטרי הרכבת בתחילת המאה ה־20. היער השתרע מגדתו הצפונית של הירקון ועד קיסריה (ראו "טבע הדברים" 236).

עקב פניית עמותת ריב"ה לפרופסורים באוניברסיטת תל אביב להירתם ולסייע למאבק הקשה והמורכב נגד תכנית ההרסנית של המדינה, התארגנה באוניברסיטת תל אביב קבוצה שעם חבריה נמנים הפרופסורים יוסי לשם – מנכ"ל החל"ט לשעבר, יורם יום טוב, דן

איזיקוביץ, ומוביל ההתארגנות הוא פרופ' אביטל גזית, פעיל ותיק בהקמת שמורות טבע ושמירה על מקווי מים – והקבוצה הולכת וגדלה.

העמותה מעלה גם את זכותם של אנשים שאין להם רכב או אמצעים לנסוע למקומות מרוחקים כדי לטייל במרחבי היערות בכרמל, הרי יהודה או יער בן שמן, וכן את זכותם של אנשים שומרי מסורת שתנועתם בשבתות מוגבלת לצאת אל הטבע הקרוב לביתם. גם ילדי הגנים ותלמידי בתי ספר יוכלו לטייל בטבע, בהליכה או בנסיעה קצרה.

לאור פניות ולחצים של חברי עמותת ריב"ה שינו ראשי הערים של רמת השרון, הרצליה והוד השרון את עמדתם, הצטרפו לעמדה לשמור על כל שטח התכנית כריאה ירוקה, ופנו למוסדות התכנון בדרישה נחרצת וחד־משמעית לשמר את שטח תע"ש כפארק עירוני מטרופוליני וכריאה ירוקה.

ראשי הערים גם ציינו כי יש להם עתודות קרקע נרחבות לבנייה המספיקות לעשרות שנים, ולפיכך האזור צריך לדעתם לשמש כריאה ירוקה ושטחי פנאי ונופש ומרחבי טבע ונוף בסמיכות לעריהם.

טענתם מצטרפת לאמירת גורמי התכנון של מחוזות תל אביב והמרכז, שקיימות עתודות קרקע גדולות במרחבים המוניציפליים של מחוזות אלה, ואין צורך להעלות את הכורת על שטח ירוק זה.

1. יער קדימה - שרון תיכון - הוא "יער פארק" של אלוני תבור שהם מהשרידים המעטים והיותר שמורים של יער השרון מהעבר, "הגדול ביותר בסוריה רבתי" כדברי נפוליאון.
2. פינה קטנה של יער אקליפטוסים המכסה שטח הפארק באלפי עצים.
- 3.

למען רווחתנו ואיכות החיים שלנו, התושבים היום, וביתר שאת של הדורות הבאים – ילדינו ונכדינו.

בשלב זה הממשלה אינה מוכנה לחזור בה, ופקידה מסרבים להודות בטעותם, אבל אין כוח בעולם שיכול לעקור במדינת ישראל יער בן 30,000 עצים ויותר, ואם ניאלץ, נביא את הנושא להכרעת הציבור ובתי המשפט, בכל הדרכים העומדות לרשותנו, ואין ספק שהם לא יאפשרו למדינה לבצע את הטעות.

"האדם אינו אלא תבנית נוף מולדתו" – כתב המשורר שאול טשרניחובסקי, ואנחנו וילדינו צריכים להכיר את נופי הטבע המעטים ששרדו בסביבת היישובים במישור החוף, ולשמור עליהם.

אם נרצה – לא תהיה זו אגדה! □

שוקה וישראל הקימו לפני שלוש שנים עם קבוצת חברים מכל הארץ את עמותת ריב"ה.
ליצירת קשר ותמיכה בעמותת ריב"ה - ישראל
israelcaspi@gmail.com 054-2410860
כל עזרה תתקבל בשמחה!

עמותת ריב"ה מציעה גם לשתול שתילה מסיבית של אלוני תבור בשטח תע"ש ובמרחבים הפתוחים שקיימים בו, בין החורשות והיערות שבתוכו, ובכך לשקם כאמור את יער השרון התנ"כי.

ידועים היום מקומות מעטים שבהם השתמרו עצי אלון תבור במרחב של השרון ועמק חפר, המעידים על עצמתו של יער אלוני התבור שהיה קיים כאן בעבר.

בתחילת המאבק התירה הנהלת תע"ש לחברי ריב"ה לבקר בשטח כמה פעמים, שבהן התרשמנו ונדהמנו מהיקף העצים, השדרות והיערות המשתרעים בתוך המתחם הגדול הזה.

לאור התמונות והפרסומים שהתחלנו להפיץ, הנהלת תע"ש – בעקבות לחצים של גורמי הממשלה – דוחה מזה שנה ויותר את בקשותינו לאפשר לבעלי מקצוע ומומחים, כמו גם לאנשי תקשורת שיוכלו להציג לציבור את יופיו ועושרו הטבעי של המקום, לבקר במקום, ללא כל הסבר.

ממשלת ישראל טועה טעות קשה ביותר במאמציה הבלתי נלאים לקדם את תכנית הבנייה המגלומנית בתע"ש. היא מתעלמת מהצורך העצום לשמור על שטחים פתוחים גדולים במרכז הארץ, שהופכת שלמת בטון ומלט, ומחובתה להשאיר מרחבים פתוחים של טבע ונוף בין הערים

מפת ז'קוטן (גנרל בצבאו של נפוליאון) משנת 1818. במפה נראים יפה פיתולי הירקון והיער שמצפון לו.

סטראבו, נוסע שטייל בארץ במאה הראשונה לפנה"ס

מתאר: "...אחרי עכו... מגדל סטרטון (קיסריה) עם נמל

ואחרי אלה בא יער גדול ואחריו יפו".

ביומן המלחמה של נפוליאון, במסעו לכיבוש עכו בשנת 1799, הוא מספר: "למחרת כיבוש יפו, ב-15 במרס, התקדם שר הצבא קלייבר אל עבר יער מיסקה. יער זה הוא הגדול בכל סוריה... ונתפרסם בעקבות הקרב שנערך בו בין ריצ'ארד לב הארי וצאלח א-דין" ב-1191. לפני כ-140 שנה עדיין היה עוטה יערות וחורשים שכיסו שטח נרחב – דבר הנראה יפה במפת הקרן הבריטית לחקירת ארץ ישראל, שיצאה לאור בשנת 1878. בסקר המפורסם, שנערך על ידיהם שנים מספר לפני כן, סימנו אנשי הקרן במפתם יער המשתרע מגדות הירקון ועד נחל אלכסנדר, כמעט על שטח רצוף של כ-250 קמ"ר (רבע מיליון דונם). שרידי יער עבות זה, שנכרת ללא רחמים על ידי הטורקים להסקת קטרי הרכבת בימי מלחמת העולם הראשונה, עדיין זכורים לראשוני המתיישבים בכפר סבא.

מתוך כתבתו של יהודה זיו באתר אינטרנט על מושב צופית.